

Suomen ulkopoliitiikan tutkimus uudessa murroksessa¹

TUOMAS FORSBERG

Kolmekymmentä vuotta sitten 1992 sain nuorena tutkijana tehtäväksi toimittaa kirjan Suomen ulkopoliitiikan muutoksesta yhdessä Ulkopoliittisen instituutin silloisen johtajan Tapani Vaahtorannan kanssa (Forsberg ja Vaahtoranta 1993). Toimitustyöhön kuului luoda katsaus Suomen ulkopoliitiikan tutkimuksen historiasta ja kehityksestä sekä arvioida, miten kylmän sodan päättymisen jälkeinen murros vaikuttaisi tähän. Kun Suomen ulkopoliitiikka elää taas uutta murrosvaihetta, on luontevaa uusintaa tällainen analyysi ja tarkastella Suomen ulkopoliitiikan tutkimusta EU-jäsenyyden aikana yleensä ja 2014 jälkeen erityisesti. Toisin kuin 1990-luvun alussa tunnustan kuitenkin nyt olevani itse osa analyysin kohdetta.

Suomen ulkopoliitiikan tutkimuksen kehityksestä on toki tässä välissäkin käyty keskustelua. Eräänlaisena merkkipaaluna voidaan pitää Suomen Akatemian vuonna 2001–02 toteuttamaa arviointia, joka koski ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimusta Suomessa (ei siis Suomen ulkopoliitiikan tutkimusta yksinomaan). Kalevi Holstin, Tarja Cronbergin ja Steve Smithin (2002, 23) kirjoittamassa arvioissa todettiin kriittisesti:

In our view too much energy and time is spent on the immediate, on the policy relevant, and on “Finland and..” type of publications. In other words, we propose that socially or policy relevant research should be undertaken from a theoretically informed basis. Too much work in Finland is published that is unrelated and uninformed by the major debates in the literature, a picture that contrasts unfavourably with that in Norway, Denmark and Sweden. Social relevance and engagement with the cutting edge of international research are not alternatives. They should be complementary so that the research community delivers both goals. In short, our worry is not about too much social relevance per se, but about the fact that too much socially relevant work is not engaged with the wider debates in the field. Finnish research on the whole does not compare favourably with international standards.

Suomessa tehty ulko- ja turvallisuuspolitiikka koskeva tutkimus oli siis liiaksi keskittynyt Suomeen eivätkä sitä ohjanneet teoreettiset vaan ennemminkin käytännölliset kysymyksenasettelut.² Kaikki Suomessa eivät olleet arvion nurkkakuntaisuutta koskevista väitteistä aivan samaa mieltä, mutta keskustelua se sai aikaan (Astikainen 2002).³

Holstin, Cronbergin ja Smithin arvio saattoi heijastella sitä, että kylmän sodan päättymistä ja Suomen EU-jäsenyshanketta seurasi jonkinlainen Suomen ulkopoliitiikan tutkimuksen renessanssi. Useita kirjoja ja tieteellisiä artikkeleja Suomen ulkopoliitiikasta kirjoitettiin juuri 1990-luvun puolivälin molemmin puolin ja vielä 2000-luvun alussakin, vaikka joidenkin keskustelijoiden mielestä Suomen ulkopoliitiikan tutkiminen ja siitä keskustelu ei enää EU-jäsenyyden myötä ollut mielekäästä (ks. Forsberg ja Vaahtoranta 1993 lisäksi esim. Huru 1993; Törnudd 1993; Joenniemi ym. 1993; Penttilä 1992; Berndtson ja Kivimäki 1998; Möttölä 1998; Harle ja

Moisio 2000). Tuolle ajalle tyypillistä kuitenkin oli, että Suomen ulkopolitiikasta käytiin tutkimusperustaista keskustelua. Siihen yhdistyi myös sangen kiivaanakin käynyt väittely Kekkonen ajan ulkopolitiikan luonteesta ja perinnöstä (ks. Suomi 1992 ja Rautkallio 1992 sekä Patomäki 1993).

Suomen ulkopolitiikka itsessään on kuitenkin aivan liian kapea-alainen ja maailman mitta-kaavassa marginaalinen aihe, jotta sen ympärille olisi muodostunut mitään selkeää omaa ja vaikiintunutta tutkimusohjelmaa. Se ei ole oppiala samalla tavalla kuin esimerkiksi kotimainen kirjallisuus. Suomalaisille aihe toki on äärimmäisen tärkeä, mutta suomalainen tutkijakunta on vähälukuinen, eikä Suomen ulkopolitiikkaa koskeva tutkimus ole monienkaan suomalaisten tutkijoiden agendalla missään merkittävässä asemassa. Emeritusprofessori Vilho Harleen (2022, 12) tuoreen arvion mukaan ulkopolitiikan tutkimus on ”jäänyt sivuraiteelle kansainvälisen politiikan tutkimuksessa”, kun kiinnostus on kohdistunut yleisempiin tieteenala- sekä teoriakysymyksiin sekä uusiin aiheisiin.⁴ Ulkopolitiikan tutkimusta on pidetty paikoilleen jämähtäneenä. Edes Suomessa Suomen ulkopolitiikan tutkimusta ei ole nähty uranäkymien kannalta parhaana vaihtoehtona. Kuten Mika Aaltola (2019, 263) asian näki:

Suomen korkean politiikan ydinkysymyksissä tietomarkkinat pysyivät kapeina, ja politiikka-relevanssin sijasta tutkijat pyrkivät todistamaan omaa relevanssiaan sitaattimittareilla. Elettiin julkaise tai kuole -tiedemarkkinoilla, joissa viralla etenemisen edellytys oli yhä enemmän saada nimeään esiin lyhyemmissä artikkelimuotoisissa julkaisuissa mahdollisimman keskeisissä kansainvälisissä tiedeajakauslehdissä. Näissä kysyntä Suomen ulkopolitiikka-aiheita kohtaan oli ymmärrettävistä syistä varsin suppeaa.

Ehkä vuoden 2001–02 arviolla oli omalta osaltaan tällainen vaikutus. Ainakin Ulkopolitiikan tutkimuksen säätiössä katsottiin 2000-luvun lopulla, että Suomen ulkopolitiikka on hankala aihe saada rahoitusta väitöskirjatyöhön ja se päätti siksi jakaa vuosittain apurahoja tähän tarkoitukseen.

Samankaltaisen huolen Suomen ulkopolitiikan tutkimuksen merkityksen vähenemisestä toi esiin myös ulkoministeri Erkki Tuomioja (2013) ulkopolitiikan tutkimusta ja politiikan tekoa käsitelleessä seminaarissa:

Ulkoministeriön ja tutkijakunnan keskuudessa on esitetty huomioita ja näkemyksiä siitä, että Suomen ulkopolitiikan tutkimus elää taantumaa. Kärjistäen voi kysyä, ovatko ulkopolitiikan tutkijamme enemmän kiinnostuneita tarjolla olevasta päivystävän dosentin kommentaattoriroolista kuin todellisen tutkimustiedon tuottamisesta.

Tuomioja jatkoi, että yhteiskunnan ja Suomen ulkopolitiikan kannalta olisi tärkeä parantaa tutkimuksen, soveltavan tutkimuksen ja politiikan suunnittelun suhdetta. Tuomiojan näkemyksen mukaan ”korkeatasoinen tutkimus, joka lisää diplomaattiemme ja päätöksentekijöittemme yleistä ymmärrystä kansainvälisiin suhteisiin vaikuttavasta asioista on korvaamatonta, vaikka yhteys päätöksentekoon ei suoraan näkyisikään”.

Minkälainen yleiskuva Suomen ulkopolitiikan tutkimuksesta sitten voidaan antaa? Keskeinen kansainvälinen tietokanta *Scopus* antaa hakusanoilla ”Finland” ja ”foreign policy” noin 130 osumaa kylmän sodan jälkeiseltä ajalta. Kun näistä karsitaan väärät osumat pois, puhutaan

korkeintaan sadasta artikkelista. Tässä aineistossa voidaan nähdä selvää kasvua 2000-luvun alun jälkeen huippuvuoden ollessa 2012. Pyöreästi noin puolet artikkeleista on suomalaisten kirjoittamia. Muunmaalaisista kirjoittajista silmään pistävää on venäläisten suuri osuus (mikä osin voi johtua tietokannastakin). Karkeasti noin kolmasosa artikkeleista käsittelee Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa kulloinkin ajankohtaisesta perspektiivistä, kolmasosa historiaa ja kolmasosa talous-, maahanmuutto-, kehitys- ja ympäristö- yms. kysymyksiä. Jos mukaan otetaan erilaiset raportit, blogikirjoitukset ja artikkelit tietokannan ulkopuolella olevissa toimitetuissa teoksissa ja vertaisarvioimattomissa lehdissä, määrä on tietysti paljon suurempi.

Suomen ulkopoliitikasta löytyy vain muutamia kansainvälisiä, englanninkielisiä kirjoja. Sitteen Max Jakobsonin vuonna 1998 ilmestynyttä *Finland in the New Europe* ei ole julkaistu yhtään englanninkielistä yleisesitystä ja oikeastaan vain yksi kirja, Christopher Browningin (2008) *Constructivism, Narrative and Foreign Policy Analysis: A Case Study of Finland* on esimerkki kansainvälisellä tiedekustantajalla julkaistusta Suomen ulkopoliitikkaan yhdestä selkeästä teoreettisesta näkökulmasta keskittyvästä kirjasta. Toki on olemassa useampikin kirja, jossa käsitellään Suomen EU-politiikkaa jonkinlaisen teoreettisen viitekehyksen tai tutkimusotteen pohjalta (Ingebritsen 1998; Ojanen 1998; Tiilikainen 1998; Jokela 2010; Raunio ja Tiilikainen 2003). Lisäksi myös Suomen ulkopoliitikan historiasta on julkaistu kirjoja kansainvälisillä tiedekustantajilla (Rainio-Niemi 2014; Clerc 2023).

Suomessa julkaistua Suomen ulkopoliitikkaa koskevaa tutkimusta on vaikea arvioida määrällisesti. Poliitikan ja kansainvälisten suhteiden tutkimuksen alalta kylmän sodan jälkeen julkaistuja vertaisarvioituja artikkeleita (lähinnä *Politiikka* ja *Kosmopolis* -lehdissä) on parikymmentä, mutta määrä yli tuplaantuu, jos mukaan lasketaan historia (lähinnä *Historiallinen aikakauskirja*, jatkossa myös *Lähihistoria*). Suomessa hyväksytyt valtio-opillisia väitöskirjoja Suomen ulkopoliitikasta on vähintään viisi (Tiilikainen 1998; Kangas 2007; Palosaari 2011; Pesu 2019; Särkkä 2019). Historian puolella Suomen ulkopoliitikkaa koskevia väitöskirjoja on lukuisia aivan viime vuosilta (Uutela 2018; Nissinen 2019; Pesu 2020; Ritvanen 2021; Luukkonen 2022, lisäksi mm. Roiko-Jokela 1995; Seppinen 1997; Tuikka 2007; Heinonen 2011). Myös oikeustieteissä on väiteltä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevasta aiheesta (Niskanen, 2009). Pro gradu -tutkielmia Suomen ulkopoliitikasta on kirjoitettu luonnollisesti huomattavasti enemmän: ainakin parikymmentä valtio-opista sekä vähintään saman verran historiasta.

Paljon näkyvämmässä ja yhteiskunnallisen keskustelun kannalta merkittävämmässä asemassa Suomen ulkopoliitikkaa koskevassa kirjallisuudessa ovat kuitenkin erilaiset tietokirjat, esseet, pamfletit ja muistelmat, joita ovat kirjoittaneet niin tutkijat, toimittajat, diplomaatit, poliitikot kuin kansalaisaktivistitkin. Jos lasketaan vertaisarvioimattomat artikkelit lehdissä (esim. *Ulkopolitiikka*, *Maanpuolustus* ja *Kanava*) ja toimitetuissa kokoelmissa, erilaiset raportit, blogit ja keskustelupuheenvuorot, määrä on tietysti moninkertainen vertaisarvioituun tutkimukseen verrattuna.

Ulkopolitiikan pitkän linjan asiantuntijoista ja keskustelijoista Jaakko Iloniemen (2015) *Maantieteelle emme mahda mitään*, Jukka Tarkan (2018 ja 2023; ks. myös 2012) *Lännen tiellä* ja *Jättiläisen jalanjäljet* sekä Risto Penttilän *Pitkä tie Natoon* (Penttilä ja Karvinen 2022; ks. myös 2008) ovat ehkä viime vuosina julkaistuista teoksista tunnetuimmasta päästä. Tutkijoiden kirjoista esiin voidaan nostaa vaikkapa Mika Aaltolan (2019; 2022) *Poutasään jälkeen* ja *Mihin menet Suomi?*, Hiski Haukkalan (2012; 2020) *Suomen muuttuvat koordinaatit* ja *Suuren pelin paluu*, Helena

Rytövuori-Apusen (2007) *Unionin ajan idänpolitiikka* sekä Heikki Patomäen (2013) *Tulevaisuuden politiikkaa*. Historian puolelta on julkaistu suomen kielellä selkeitä tutkimuksia mutta myös esseistisempiä tutkielmia: mainita voidaan esimerkiksi Juhana Aunesluoman (2011), Mikko Majanderin (2004; 2020), Juho Ovaskan (2017), Kimmo Rentolan (1997; 2005), Timo Soikkasen (2003; 2008), Juhani Suomen (2016) ja Pekka Visurin (2006; 2015; Visuri ja Talvitie 2022) kirjat.

Keskeisistä diplomaateista Suomen ulkopolitiikkaa koskevaan keskusteluun ovat kylmän sodan päättymisen jälkeen osallistuneet muistelmillaan tai muulla kirjallisella tuotannollaan Jaakko Blomberg (2011), Hannu Himanen (2017), Risto Hyvärinen (2000) Arto Mansala (2015; 2020), René Nyberg (2022; ks. myös Nyberg et al. 2017 sekä Nyberg ja Torvalds 2023), Alpo Rusi (2007; 2016; 2022), Pertti Torstila (2022) sekä Jukka Valtasaari (2009). Poliitikoista Suomen ulkopoliitikasta ovat kirjoittaneet ahkerimmin Paavo Lipponen (2001), Olli Rehn (1996), Erkki Tuomioja (2004), Matti Vanhanen (2005; 2016) ja Paavo Väyrynen (mm. 1996 ja 2014). Entiset ulkoministerit Timo Soini (2021) ja Alexander Stubb (2012) sekä jo edellä mainittu Erkki Tuomioja (esim. 2022) ovat muiden tekstiensä ohella käsitelleet ulkopolitiikkaa myös muistelmissaan ja päiväkirjoissaan. Toimittajat ovat kirjoittaneet ennen kaikkea henkilökuvia ulkopoliitiikan johtajista.

Tällainen kuva Suomen ulkopolitiikkaa koskevasta tutkimuksesta ja kirjallisuudesta vaikuttaa sangen miehiseltä, suomalaiselta ja vanhenevaltakin. Kuva muuttuu, jos ulkopoliitiikan tai julkaisualustojen määritelmää laajennetaan, mutta se ei tee havaintoa tyhjäksi. Marjaana Jauhola ja Minna Lyytikäisen (2020) artikkeli Suomen ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikasta on omassa lajissaan harvinainen, sillä esimerkiksi feministisestä ulkopoliitiikasta on kyllä puhuttu, mutta ei juuri kirjoitettu analyttisemmin. Lisäksi on syytä mainita *The Ulkopolitist* ja *Politiikasta.fi*-verkkolehdet, jotka ovat edistäneet Suomen ulkopolitiikkaa koskevaa nuorten tutkijoiden käymää keskustelua: myös edellä mainittua aihetta on käsitelty.

Keskustelua Suomen ulkopoliitiikasta siis kyllä käydään, mutta tutkimukseen tai pohdittuun analyysiin perustuvien kirjoitusten tuottaminen on sittenkin aika pienen piirin asia. Tutkijat osallistuvat ulkopolitiikkaa koskevaan keskusteluun vain harvoin vertaisarvioinnin läpi käyneillä julkaisuillaan vaan pikemminkin erilaisilla puheenvuoroilla, lausunnoilla ja kommentteilla, jotka päätyvät joukkoviestimiin tai sosiaaliseen mediaan. Pienessä maassa tutkijoilla on ollut aika ajoin kiinteitä yhteyksiä suoraan päätöksentekijöihin, mutta tämä on ollut enemmän satunnaista kuin institutionaalista.

Mikä tutkijoiden merkitys sitten on? Mika Aaltola (2003) on parikymmentä vuotta sitten ilmestyneessä kirjassaan tarkastellut Suomen ulkopoliitiikan tutkimusta kylmän sodan ajalta 2000-luvulle kielipelien näkökulmasta nähden tutkimuksen käytäntönä, jonka avulla luodaan tietynlaista mielikuvaa ja tähän sopivaa muistia Suomesta. Ulkopoliitiikan tutkimuksen kulttuuri on siten kiinteässä yhteydessä ulkopoliitiikan tekemiseen. Tutkijat välittävät käsitystä Suomen ulkopoliitiikasta muuhun maailmaan, sparraavat päätöksentekijöitä ja legitimoivat sitä suhteessa kansalaisiin. Mitään suoranaista totuutta ulkopoliitiikasta eivät tutkijatkaan voi kertoa. Myöhemmässä kirjassaan Aaltola (2019, 265) taas totesi, että suomalaiset tutkijat hakevat ”innovatiivisten mallien sijasta – usein kykyä muotoilla neutraaleja, harkittuja ja maltillisia kantoja, jotka eivät ainakaan herätä kohua ja tuota sekavuutta. Ilmiöiden kuvaaminen on usein pää-tarkoitus – niiden syvemmän teoreettisen ymmärryksen kustannuksella”. Aaltolan (2019, 279) mukaan pienessä maassa tutkimus on heijastellut konsensusperinnettä, sillä ”kukapa pientä venettä keinuttaisi” -asenne on helposti määritellyt tutkimuksen hyväksyttävyyttä”.

Tutkijat eivät silti ole yhtenäinen joukko: sen piiristä voidaan löytää niin atlantisteja, europeanisteja kuin globalistejakin – sekä myös ”impivaaralaisina” pidettyjä pienvaltiorealisteja varsinkin vanhemmasta kaartista (ks. Jalonen 1993; Haukkala ja Vaahtoranta 2016; Pesu 2017; Linnainmäki 2023). Tällaisesta koulukuntaisesta näkökulmasta tutkijoiden roolia usein hahmotetaan. Esimerkiksi Ulkopoliittisen instituutin historiassaan Osmo Apunen (2012: 239) kuvaa, kuinka unionijäsenyys toi esiin uuden tutkijasukupolven, ”joka jätti surutta taakseen sen ’pikkuvaltion eloonjäämisopin’, paasikiviläisen realismin, jonka varassa yksin jätetyt suomalaiset keinottelivat itsensä läpi kylmän sodan koettelemusten”. Tämän sukupolven tutkijoilla onkin ollut oma merkityksensä niin Suomen EU- kuin Nato-käänteenkin pohjustamisessa. Mutta tutkimuksen tärkein tehtävä ei kuitenkaan tulisi olla asemoituminen erilaisiin ulkopoliittista suuntausta määrittäviin koulukuntiin vaan uusien näkökulmien avaaminen ja evidenssiin perustuvan tiedon tuottaminen, minkä ei tarvitse olla suorassa yhteydessä kysymyksiin Suomen ulkopoliitiikan yleisestä orientaatiosta.

Perinteisesti Suomen ulkopoliitiikan tutkimus on jakaantunut historian ja politiikan tutkimuksen lähestymistapoihin. Niin päätöksentekijät kuin suuri yleisökin usein kokevat historian tutkimuksen hyödyllisenä inspiraation lähteenä: kirjallisina tuotteina ne ainakin ovat yleensä valtio-opillisia tutkimuksia vetävämpiä. Historia tarjoaa analogioita, esikuvia ja anekdootteja. Tämänhetkisessäkin murrosvaiheessa on houkuttelevaa ammentaa historiasta: esimerkiksi juuri Paasikiven opetuksista ja talvisodan analogiasta. Mutta historian opetukset ovat häilyviä ja usein harhaanjohtavia. Historiantutkimuksen tärkeämpi rooli saattaaakin olla se kriittisestä näkökulmasta tarjottu tieto tällaisiin usein hieman yksinkertaistaviin keskusteluihin historian opetuksista.

Valtio-opillinen tutkimus taas on ollut kylmän sodan päättymisen jälkeen pitkälti sidoksissa siihen kysymykseen, miten Suomen ulkopoliittikka muotoutui EU:n jäsenenä ja miten se määritteli asemaansa ja politiikkaansa sotilaallisesti liittoutumattomana maana. Tällaista tutkimusta on tehty julkisten asiakirjojen, uutisten, puheenvuorojen ja keskustelujen pohjalta ja se on ollut usein varsin läheisessä suhteessa ulkopoliitiikan käytäntöön. Sen sijaan varsinaista ulkopoliitiikan analyysin (*Foreign Policy Analysis*) traditioon (ks. esim. Pursiainen ja Forsberg 2015) nojaavaa tutkimusta Suomen ulkopoliittisesta päätöksenteosta ja käyttäytymisestä on tehty varsin vähän.⁵ Eräänlaiseksi kiintopisteeksi Suomen ulkopoliitiikan teoreettisesta tutkimuksesta jää kohta 50 vuotta vanha, silloisten nuorten tutkijoiden, Harto Hakovirran ja Raimo Väyrysen (1975) toimittama *Suomen ulkopoliittikka*.⁶ Vertaileva näkökulma, jota sitäkin on harvoin hyödynnetty tiukan metodologisesti, on pääsääntöisesti rajoittunut Ruotsiin tai sen lisäksi muihin EU:n sotilaallisesti liittoutumattomiin maihin sekä joissakin tapauksissa muihin pohjoismaihin tai Baltian maihin.

Kylmän sodan päättymisen jälkeen tutkimuksen haasteena oli tarkastella Suomen ulkopoliitiikan murrosta ensin liikkeenä kohti EU-jäsenyyttä ja sen jälkeen sen jäsenenä. Tutkimus auttoi ymmärtämään ja käsitteellistämään tätä muutosta sekä avaamaan uusia näköaloja poliittiselle aloitteellisuudelle. Tutkijat pyrkivät kuvaamisen lisäksi myös selittämään muutosta, vaikka se ei aina näyttäytynyt minään erityisenä tutkimusongelmana. Realistit näkivät ulkopoliitiikan muutoksen johdonmukaisena seurauksena pyrkimyksestä vahvistaa Suomen turvallisuutta ja kansainvälistä asemaa Neuvostoliiton hajottua, liberaalit taas vaikutusvaltaisimpien taloudellisten intressiryhmien pyrkimysten toteutumana, kun taas konstruktivistit korostivat identiteetin merkitystä tarpeena kuulua läntiseen Eurooppaan tai vähintään samaan viiteryhmään Ruotsin

kanssa. Pidemmälle tässä keskustelussa ei kuitenkaan päästy, sillä kilpailevia näkökulmia harvoin asetettiin toisiaan vasten eivätkä keskusteluun osallistuneet eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta varmaan edes aina ajatelleetkaan edustavansa jotakin tiettyä teoreettista koulukuntaa.

Samaan aikaan kylmän sodan jälkeinen Suomen ulkopolitiikan tutkimus on laajentunut koskemaan muutakin kuin vain ulko- ja turvallisuuspolitiikan ydintä: tavoitteena on ymmärtää, miten globalisaatio, talous, sosiaaliset kysymykset, muuttoliike, ympäristö ja teknologia sekä viimeksi pandemia osaltaan vaikuttavat Suomen ulkopolitiikkaan ja ulkosuhteisiin laajemmin ymmärrettyinä. Toki monenlaisia aiheita ulko- ja turvallisuuspolitiikan ulkopuolelta on käsitelty jo ennenkin. Toisaalta tällä saralla työ ei ole loppu: monista ulkopolitiikan asia-alueista, kuten vaikkapa asevalvonnasta ja asekaupasta tai ihmisoikeuspolitiikasta ei ole tehty tai ainakaan julkaistu juuri ollenkaan lyhyitä raportteja tai selvityksiä laajempaa tutkimusta vuosikymmeniin (vrt. Luoto 1997).

Viime vuosina mielenkiinto Suomen ulkopolitiikan tutkimukseen näyttää taas kasvaneen. Ehkä nyt on uusi *momentum*, joka antaa tilaa myös uudelle tutkijasukupolvelle esittää näkemyksiään Suomen ulkopolitiikasta ja sen suunnasta. Keskeisenä haasteena ovat jälleen kerran muutokset Suomen kansainvälisessä asemassa ja samalla sen välittömässä turvallisuusympäristössä sekä laajemmin koko maailmanjärjestyksessä. Esimerkiksi Ulkopoliittisen instituutin uusi tutkimusohjelma ”Suomen ulkopolitiikka, Pohjois-Euroopan turvallisuus ja Nato” käynnistettiin tuottamaan tutkimusta Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan eri osa-alueista kuten Suomen suhteista suurvaltoihin, sen harjoittamasta sotilaallisesta yhteistyöstä ja maan toiminnasta kansainvälisissä järjestöissä. Tapio Juntusen (2016, 76) mukaan uusi sukupolvi voisi siirtää tutkimuksen painopistettä kielestä ja kulttuurista kohti ulkopolitiikkaa ohjaavia käytäntöjä. Ulkopolitiikan tutkimus voisi samalla vapautua lähes pakonomaisesta tavasta tulkita Suomen ulkopolitiikkaa ”maan kompleksisen Venäjä-suhteen tai suomettumiseksi kutsutun poliittisen kulttuurin tuottamien vääristymien sekä myyttien läpi”.

Suomen ulkopolitiikkaa koskeva teoriavetoinen tutkimus on toistaiseksi näkynyt vain satunnaisina kontribuutioina, varsinkaan jos opinnäytteitä ei lasketa. Tutkimus, joka pyrki selittämään Suomen ulkopolitiikkaa ja sen muutosta, on edelleen jollakin tapaa jäsentymättömyyttä: fokuoitunutta keskustelua erilaisista selitysmalleista ja niiden pätevydestä ei käydä. Silti viimeaikainenkin muutos vaatii osaltaan ei vain ymmärtämistä vaan myös selittämistä, vaikka päällimmäinen selitys Venäjän aloittaman laajamittaisen sodan vaikutuksesta Suomen asemaan tuntuukin itsestään selvältä. Erilaisten tapahtumien ja kehitystrendien suhde ulkopoliittiseen ajatteluun, päätöksentekoon ja toimeenpanoon ei kuitenkaan koskaan ole täysin suoraviivainen. Juntusen peräänkuuluttaman käytäntöteoreettisen tutkimuksen ohella tarjolla onkin useita vaihtoehtoja ulkopolitiikka-analyysin laajasta kirjosta rationaalisesta valinnasta ja tunteista aina organisaatioteorioihin ja ryhmädynamiikkaan. Tarkoituksena ei tulisikaan olla löytää tai muodostaa jotain yhtä kaikenkattavaa teoriaa kuten ehkä viisikymmentä vuotta sitten vielä saatettiin ajatella. Teoreettista pluralismia tarvitaan, sillä mielekkäitä selityksiä voi olla yhtä monta kuin on mielekkäitä kontrastiivisia, usein uusista tarpeista ja näkökulmista nousevia kysymyksiäkin.

Myös ulkopolitiikan historia on noussut uudestaan kasvavan mielenkiinnon kohteeksi. Venäjän sota Ukrainassa pakottaa analysoimaan ja ehkä uudelleenarvioimaan Suomen kylmän sodan jälkeistä ulkopolitiikkaa ja sen perusteita. Kun toimittajat etsivät usein vastausta kysymyksiin

”kuka” ja ”mitä”, tutkijoiden tulisi pohtia ennemminkin kysymyksiä ”miten” ja ”miksi”. Tämä on kaksin verroin kiinnostavampaa siksi, että keskeiset valtiolliset arkistot ovat nyt 1990-luvun osalta avautuneet, ja historiantutkijat voivat perustaa tutkimuksensa ensikäden lähteisiin.

Itse asiassa arkistojen aukeaminen mahdollistaa myös ulkopoliitiikan teorioiden paremman testaamisen ja kehittämisen. Teoriaorientoituneet ulkopoliitiikan tutkijat ovat turhaan kiinni nykyhetkessä, jos tarkoituksena on kehittää ja testata teorioita: ulkopoliitiikan teoretisointia onkin vaivannut sen liian suuri pitäytyminen julkisia dokumentteja ja keskustelua koskevissa diskursi- tai sisältöanalyysseissä. Arkistot eivät useinkaan tarjoa mitään tyhjentäviä vastauksia, mutta askelta pidemmälle niiden avulla kyllä päästään.

Ulkopoliitiikan tutkimus voi hyötyä myös muista uusista menetelmistä ja aineistoista. Ennen kaikkea laajat digitaaliset tekstiaineistot ja erityisesti sosiaalinen media tarjoavat uusia mahdollisuuksia myös ulkopoliitiikan tutkimukselle. Emma Nortion, Inga Jasinskaja-Lahden, Mikko Hämäläisen ja Jussi Pakkasvirran (2022) analyysi suomalaisten Venäjää koskevista käsityksistä Suomi24-aineiston pohjalta on tästä yksi hyvä esimerkki. Erilaisten kirjallisten ja kuvallisten aineistojen sekä erikseen toteutettavan muistitietokeruun avulla ulkopoliitiikan tutkimusta voidaan laajentaa myös kokemushistorian suuntaan (Tepora ym. 2022). Niin ikään voidaan ajatella erilaisten kokeellisten menetelmien ja simulaatioiden hyödyntämistä, joita on hyödynnetty ulkopoliitiikan opetuksessa mutta ei juurikaan tutkimuksessa (ks. Mattlin 2018).

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskeva keskustelu tulee varmasti jatkumaan vilkkaana niin kauan kuin Euroopan turvallisuusjärjestys ja Suomen asema siinä ovat Ukrainan sodan seurauksena murroksessa. Tutkijoilla on ollut Suomen ulkopoliitiikkaa koskevassa keskustelussa tärkeä roolinsa. Tutkimukselliset kannukset on kuitenkin hankittu usein muualta kuin Suomen ulkopoliitiikan tutkimuksesta. Suomen ulkopoliitiikan tutkimus, silloin kuin sitä tehdään, taas noudattaa edelleen yleensä hyvin tavanomaisia kysymyksenasetteluja ja lähestymistapoja. Teoreettisemman ulkopoliitiikan tutkimuksen arvostus saattaa edelleen kärsiä siitä, että sillä ei ole kovinkaan suurta selkeää kohdeyleisöä. Poliittiset päätöksentekijät, virkamiehet ja toimittajat voivat pitää sellaista tutkimusta yhtäältä liian abstraktina tai toisaalta turhan pienimuotoisena teoriakikkailuna, kun taas teoreettisemmin orientoituneet tutkijat maailmalla eivät jaksakaan kiinnostua ”Suomen tapauksesta”. Silti niin ulkopoliitiikkaa koskeva keskustelu kuin myös päätöksenteko hyötyisivät, jos Suomen ulkopoliitiikkaa koskevaa tutkimusta tehtäisiin teoreettisesti kunnianhimoisemmin ja se saisi enemmän kansainvälistäkin näkyvyyttä.

VIITTEET

1. Perustuu esitelmään Ulkopoliitiikan tutkimuksen säätiön ja Ulkopoliittisen instituutin järjestämässä Suomen ulkopoliitiikan tutkimuksen symposiumissa ”Ulkopoliitiikan keskustelu ja tutkimus Nato-Suomessa”, joka pidettiin Ulkopoliittisessa instituutissa 16.9.2022. Kiitokset Tomi Kristerille tutkimusavusta esitelmän työstämisessä julkaistavaksi. Samalla pahoittelen, että katsauksesta on varmasti jäänyt pois jokin tutkimus tai nimi, joka siinä ehdottomasti kuuluisi mainita.

2. Samanlaista kritiikkiä oli esittänyt myös Heikki Patomäki (1992) artikkelissaan ”Journalismi maailmanpolitiikan tutkimuksen korvikkeena” kymmenen vuotta aiemmin.
3. Aiheesta järjestettiin myös avoin seminaari Suomen Akatemiassa keväällä 2001. Katso esimerkiksi oma puheenvuoroni (Forsberg 2001).
4. Anekdoottina voidaan mainita, että esimerkiksi pitkään Tampereen yliopistossa käytetyssä pääsykoekirjassakaan, Vilho Harleen (2007) toimittamassa *Näkökulmia kansainvälisen politiikan tutkimukseen*, ei ulkopoliitiikan tutkimus nouse oikeastaan ollenkaan esiin, vaan painopisteet asetuvat maailmanpolitiikkaan ja kansainväliseen yhteisöön, Euroopan integraatioon ja rauhan- ja konfliktintutkimukseen. Tosin Harle itse varmasti näkee ulkopoliitiikan kuuluvan kaikkiin näihin painopisteisiin.
5. Esimerkiksi byrokraattisen politiikan mallin soveltuvuudesta Suomen ulkopoliitiikkaan ei ole tehty vertaisarvioitua tutkimusta. Katso kuitenkin puolustushallinnosta (Puukka 2005).
6. 1980-luvun teoreettisesta ulkopoliitiikan tutkimuksesta Suomessa hyvä esimerkki on Hakovirta (1981).

LÄHTEET

- Aaltola, Mika. 2003. *Suomen ulkopoliitiikan kielipelejä. Analyysi ulkopoliitiikan tutkimuksesta 1970–2003*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Aaltola, Mika. 2019. *Poutasään jälkeen*. Jyväskylä: Docendo.
- Aaltola, Mika. 2022. *Mihin menet Suomi? Pelon aika Euroopassa*. Helsinki: Tammi.
- Apunen, Osmo. 2012. *Silmän politiikkaa. Ulkopoliittinen instituutti 1961–2006*. Helsinki: Otava.
- Astikainen, Arto. 2002. Arviointiryhmä löi lyttyyn ulkopoliitiikan tutkimuksen. Suomalaistutkijat puolestautuivat kiivaasti. *Helsingin Sanomat* 9.4.
- Aunesluoma, Juhana. 2011. *Vapaakaupan tiellä. Suomen kauppa- ja integraatiopolitiikka maailmansodasta EU-aikaan*. Helsinki: SKS Kirjat.
- Berndtson, Erkki ja Kivimäki, Timo (toim.). 1998. *Suomen kansainväliset suhteet. Tutkimustietoa politiikasta ja hallinnosta* 9. Helsinki: Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos.
- Blomberg, Jaakko. 2011. *Vakauden kaipuu. Kylmän sodan loppu ja Suomi*. Helsinki: WSOY.
- Browning, Christopher. 2008. *Constructivism, Narrative and Foreign Policy Analysis: A Case Study of Finland*. Oxford: Peter Lang.
- Clerc, Louis. 2023. *Cultural diplomacy in Cold War Finland: Identity, geopolitics and the welfare state*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Forsberg, Tuomas ja Vaahtoranta, Tapani (toim.). 1993. *Johdatus Suomen ulkopoliitiikkaan. Kylmätä sodasta uuteen maailmanjärjestykseen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Forsberg, Tuomas. 2001. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimus Suomessa. Esitelmä Suomen Akatemian seminaarissa Helsingissä 4.5.2001.
- Hakovirta, Harto. 1981. *Ulkopoliitiikan teoreettiset mallit ja tutkimusalan kehitys*. Tutkimuksia 64. Tampere: Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitos.
- Hakovirta, Harto ja Väyrynen, Raimo. 1975. *Suomen ulkopoliitiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Harle, Vilho (toim.). 2007. *Näkökulmia kansainvälisen politiikan tutkimukseen*. *Studia Politica* Tampereensis 18. Tampere: Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitos.

- Harle, Vilho. 2022. *Moniulotteinen ulkopoliittikka. Johdatus ulkopoliittikan tutkimukseen ja pohdintaan*. Helsinki: Books on Demand.
- Harle, Vilho ja Sami Moisio. 2000. *Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipoliittikan historia ja geopolitiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Haukkala, Hiski. 2012. *Suomen muuttuvat koordinaatit*. Helsinki: Gummerus.
- Haukkala, Hiski. 2020. *Suuren pelin paluu. Suomen tulevaisuus kriisien maailmassa*. Helsinki: Otava.
- Haukkala, Hiski ja Tapani Vaahtoranta. 2016. Suomen turvallisuuspolitiikan linjat ja koulukunnat. Teoksessa Fred Blombergs (toim.), *Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohtia*, 55–76. Maanpuolustuskorkeakoulun tutkimuksia nro 1. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Heinonen, Veikka U. J. 2011. *Suomen turvallisuuspolitiikan tila. Suomalaisen 2000-luvun alun turvallisuuspoliittisen debatin käsiteanalyttinen tarkastelu*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Himananen, Hannu. 2017. *Länttä vai itää. Suomi ja geopolitiikan paluu*. Jyväskylä: Docendo.
- Holsti, Kalevi, Tarja Cronberg ja Steve Smith. 2002. *Finnish Research on Foreign and Security Policy. Evaluation Report*. Coordinator Jouko Nikula. Publications of the Academy of Finland 4/02. Helsinki: Suomen Akatemia.
- Huru, Jouko (toim.). 1993. *Uuden ulkopoliittikan haasteet. Kekkosen ajasta Koiviston kautta 2000-luvulle*. Tampereen rauhan- ja konfliktintutkimuslaitoksen tutkimuksia nro 53. Tampere: TAPRI.
- Hyvärinen, Risto. 2000. *Virkamiehiä, viekkautta ja vakoilua*. Helsinki: Otava.
- Iloniemi, Jaakko. 2015. *Maantieteelle emme mahda mitään*. Jyväskylä: Docendo.
- Ingebritsen, Christine. 1998. *The Nordic States and European Unity*. Ithaca: Cornell University Press.
- Jakobson, Max. 1998. *Finland in the New Europe*. Westport: Praeger.
- Jalonen, Olli-Pekka. 1993. 'Puolueettomuuden' Impivaarasta turvallisuuspolitiikan vastuunkantajaksi. Teoksessa Jouko Huru (toim.), *Uuden ulkopoliittikan haasteet. Kekkosen ajasta Koiviston kautta 2000-luvulle*, 49–72. Tampereen rauhan- ja konfliktintutkimuslaitoksen tutkimuksia nro 53. Tampere: TAPRI.
- Jauhola, Marjaana ja Lyytikäinen, Minna. 2020. Kutistettu feminismi? Suomen ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikka kylmän sodan YK-feminismistä 2010-luvun tolkkutasa-arvoon. Teoksessa Johanna Kantola, Paula Koskinen Sandberg ja Hanna Ylöstalo (toim.), *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia. Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin*. Helsinki: Gaudeamus.
- Joenniemi, Pertti, Alapuro, Risto ja Pekonen, Kyösti. 1993. *Suomesta Euro-Suomeen: keitä me olemme ja mihin matkalla*. Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitoksen tutkimustiedotteita no. 53. Tampere: TAPRI.
- Jokela, Juha. 2010. *Europeanization and Foreign Policy: State Identity in Finland and Britain*. Lontoo: Routledge.
- Juntunen, Tapio. 2016. Kun rotta hyppäsi häkistä ulos. Muutoksesta ja jatkuvuudesta Suomen ulkopoliittikassa. *Kosmopolis* 46:3, 70–78.
- Kangas, Anni. 2007. *The Knight, the Beast and the Treasure: A Semeiotic Inquiry into the Finnish Political Imaginary on Russia, 1918-1930s*. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 679. Tampere: Tampere University Press.
- Linnainmäki, Joel. 2023. Suomen ulkopoliittiset koulukunnat kevään 2022 Nato-jäsenyykeskustelussa. *Kosmopolis* 53:1, 45–63.
- Lipponen, Paavo. 2001. *Kohti Eurooppaa*. Helsinki: Tammi.
- Luoto, Jari. 1997. *Ulkopoliittikka ja ihmisoikeudet. Suomen kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan murroskausi 1985–1995*. Helsinki: Gaudeamus.

- Luukkonen, Mari. 2022. *Rautaesiripun varjossa. Supo idän ja lännen jännitekentässä 1978–1990*. Helsinki: Otava.
- Majander, Mikko. 2004. *Pohjoismaa vai kansandemokratia? Sosiaalidemokraatit, kommunistit ja Suomen kansainvälinen asema 1944–51*. Helsinki: SKS.
- Majander, Mikko. 2020. *Komplekseja, kilpailua ja kumppanuutta Suomen ja Ruotsin suhteissa*. Helsinki: Siltala.
- Mansala, Arto. 2015. *Kohti kaaoksen pitkää yötä. Kolme kautta Moskovassa*. Helsinki: WSOY.
- Mansala, Arto. 2020. *Asemapaikkana Peking*. Helsinki: Siltala.
- Mattlin, M. 2018. Adapting the DIPLOMACY Board Game Concept for 21st Century International Relations Teaching. *Simulation & Gaming* 49:6, 735–750.
- Möttölä Kari. 1998. Järjestyksen, epävarmuuden ja mahdollisen välissä. Suomen turvallisuuspolitiikan linjausta Euroopan unionin jäsenenä. Teoksessa Borg, Olavi (toim.), *Tieto, valta ja maailmanpolitiikka*. Tampere: Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitos.
- Niskanen, Maarit. 2009. *Tasavallan presidentin ulko- ja turvallisuuspoliittinen päätösvalta Suomen valtiöäännössä*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Nissinen, Jukka. 2019. *Finnish diplomats as interpreters of Finland's foreign policy 1955–1971: Question of neutrality and divided Germany*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Nortio, Emma, Jasinskaja-Lahti, Inga, Hämäläinen, Mikko ja Pakkasvirta, Jussi. 2022. Fear of the Russian bear? Negotiating Finnish national identity online. *Nations and Nationalism* 28:3, 861–876.
- Nyberg, René. 2022. *Ruotsin ja Venäjän välissä. Esseitä historian varrelta*. Helsinki: Siltala.
- Nyberg, René, Iloniemi, Jaakko ja Hakkarainen, Petri. 2017. *Trump, Putin, Merkel ja Suomi*. Helsinki: Otava.
- Nyberg, René ja Torvalds, Nils. 2023. *Vägen till Nato. En brevväxling om Ryssland*. Helsinki: Förlaget
- Ojanen, Hanna. 1998. *The Plurality of Truth: A Critique of Research on the State and European Integration*. Aldershot: Ashgate.
- Ovaska, Juho. 2017. *Mauno Koiviston idänkortti. Sotamiehestä presidentiksi*. Helsinki: Otava.
- Palosaari, Teemu. 2011. *The art of adaptation: A study on the Europeanization of Finland's foreign and security policy*. Tampere: Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus TAPRI.
- Patomäki, Heikki. 1992. *Journalismi maailmanpolitiikan tutkimuksen korvikkeena*. *Ulkopolitiikka* 29:2, 42–49.
- Patomäki, Heikki. 1993. ”Kyllä tämä on niin saatanan surkeaa”. Tutkielma Suomen poliittista identiteettiä ja intressejä rakentavista Kekkos-tarinoista. *Kosmopolis* 23:2, 49–78.
- Patomäki, Heikki. 2013. *Tulevaisuuden politiikkaa. Kuinka lisätä vapautta ja toimia toisin*. Helsinki: Into.
- Penttilä, Risto. 1992. *Moskovasta Brysseliin. Suomen muuttuva ulko- ja turvallisuuspolitiikka*. Helsinki: Edita.
- Penttilä, Risto. 2008. *Suomen ulkopoliitiikan idea*. Helsinki: Taloustieto.
- Penttilä, Risto ja Karvinen, Jyrki. 2022. *Pitkä tie Natoon*. Helsinki: Otava.
- Pesu, Jukka. 2020. *Suomi, rauhanturvaaminen ja kylmä sota 1956–1990. Rauhanturvaaminen osana Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä YK-politiikkaa*. Turku: Turun yliopisto.
- Pesu, Matti. 2017. Kun pienvaltiorealismien hegemonia murtui. Suomalaiset ulkopoliittiset koulukunnat kylmän sodan jälkeisen ajan alussa. *Politiikka* 59:4, 280–297.
- Pesu, Matti. 2019. *Introducing ideational foreign policy analysis: Explorations of the underlying ideas of Finnish foreign policy*. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Pursiainen, Christer ja Forsberg, Tuomas. (2015). *Ulkopolitiikkaa norsunluutornista*. Tampere: Chan Puma.
- Puukka, Ilkka. 2005. *Valtapelit hallinnossa. Tapaustutkimus sotilaskulttuurin puolustuksesta puolustushallinnon uudistamisessa*. Helsinki: Suomen Mies.
- Raunio, Tapio ja Teija Tiilikainen. 2003. *Finland in the European Union*. Lontoo: Routledge.
- Rautkallio, Hannu. 1992. *Novosibirskin lavastus*. Helsinki: Tammi.
- Rehn, Olli. 1996. *Pieni valtio Euroopan unionissa*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Rehn, Olli. 2006. *Suomen eurooppalainen valinta*. Helsinki: WSOY.
- Rentola, Kimmo. 1997. *Niin kylmää että polttaa. Kommunistit, Kekkonen ja Kreml 1947–1958*. Helsinki: Otava.
- Rentola, Kimmo. 2005. *Vallankumouksen aave. Vasemmisto, Beljakov ja Kekkonen 1970*. Helsinki: Otava.
- Ritvanen, Juha-Matti. 2021. *Mureneva kulmakivi. Suomi, Neuvostoliiton hajoaminen ja YVA-sopimuksen loppuvaiheet 1989–1992*. Turku: Turun yliopisto.
- Roiko-Jokela, Heikki. 1995. *Ihanteita ja reaalipolitiikkaa. Rudolf Holstin toiminta Baltian maiden kansainvälisen de jure –tunnustamisen ja reunavaltioyhteistyön puolesta 1918–1922*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rusi, Alpo. 2007. *Vasemmalta ohi. Kamppailu Suomen ulkopoliittisesta johtajuudesta rautaesiripun varjossa 1945–1990*. Helsinki: Gummerus.
- Rusi, Alpo. 2016. *Yhdessä vai erikseen. Suomen ja Ruotsin turvallisuuspolitiikka tienhaarassa*. Jyväskylä: Docendo.
- Rusi, Alpo. 2022. *Kremlin kortti. KGB:n poliittinen sota Suomessa 1982–1991*. Jyväskylä: Docendo.
- Rytövuori-Apunen, Helena. 2007. *Unionin ajan idänpolitiikka*. Helsinki: Edita.
- Seppinen, Jukka. 1997. *Suomen Efta-ratkaisu yöpakkasten ja noottikriisin välissä*. Bibliotheca Historica 21. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Soikkanen, Timo. 2003. *Presidentin ministeriö. Ulkoasiainhallinto ja ulkopoliitiikan hoito Kekkonen kaudella, I osa (1956–69)*. Helsinki: Ulkoasiainministeriö.
- Soikkanen, Timo. 2008. *Presidentin ministeriö. Ulkoasiainhallinto ja ulkopoliitiikan hoito Kekkonen kaudella, II osa. Uudistumisen, konfliktien ja suurten saavutusten vuosikymmen 1970–81*. Helsinki: Otava.
- Soini, Timo. 2021. *Yhden miehen enemmistö*. Helsinki: Otava.
- Stubb, Alexander. 2012. *Ei, herra ministeri. Ulkoministerin ensimmäinen vuosi*. Helsinki: WSOY.
- Suomi, Juhani. 1992. *Kriisien aika. Urho Kekkonen 1956–62*. Helsinki: Otava.
- Suomi, Juhani. 2016. *Suomi, Neuvostoliitto ja YVA-sopimus*. Helsinki: Tammi.
- Särkkä, Iro. 2019. *Nato-retoriikka Suomen turvallisuuspoliittisessa keskustelussa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Tarkka, Jukka. 2012. *Karhun kainalossa. Suomi kylmässä sodassa 1947–1990*. Helsinki: Otava.
- Tarkka, Jukka. 2018. *Lännen tiellä. Paasikivestä Niinistöön*. Helsinki: Otava.
- Tarkka, Jukka. 2023. *Jättiläisen jalanjäljet. Alaviitteitä suomettumisen historiaan*. Helsinki: Siltala.
- Tepora, Tuomas, Roselius, Aapo ja Yliaska, Ville. 2022. *Himmeä voitto? Kylmän sodan jälkeinen kokemushistoria Suomessa*. *Politiikasta.fi* 28.2. <https://politiikasta.fi/himmea-voitto-kylman-sodan-jalkeinen-kokemushistoria-suomessa/>
- Tiilikainen, Teija. 1998. *Europe and Finland: Defining the political identity of Finland in Western Europe*. Lontoo: Ashgate.

- Torstila, Pertti. 2022. *Komennus Budapestiin*. Helsinki: Siltala.
- Tuikka, Timo J. 2007. ”Kekkosen konstit”. *Urho Kekkosen historia- ja politiikkakäsitykset teoriasta käytäntöön 1933–1981*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tuomioja, Erkki. 2004. *Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka anno 2004*. Helsinki: Tammi.
- Tuomioja, Erkki. 2013. Ulkoministeriö, valtioneuvosto ja tietopohjainen (ulko)politiikka. Ulkoministeri Erkki Tuomiojan puhe Tutkimus kohtaa politiikan -seminaarissa, Helsinki, 8.11.
- Tuomioja, Erkki. 2022. *Lievää voimakkaampaakin tyrmistystä. Poliittiset päiväkirjat 2003–2004*. Veli-Pekka Leppänen (toim.). Helsinki: Siltala.
- Törnudd, Klaus. 1993. *Uusi politiikka. Ulkopoliittisia kirjoitelmia*. Espoo: Schildt.
- Uutela, Marjo. 2018. *Operatio Pax. Pariisin rauhansopimuksen tulkinnat ja Saksan kysymys Suomen ulkopoliitikassa 1987–1990*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Valtasaari, Jukka. 2009. *Myrskyn vuodet. Suomen suunta kylmän sodan jälkeen*. Helsinki: Otava.
- Vanhanen, Matti. 2005. *Suomen tie maailmassa*. Helsinki: Maahenki.
- Vanhanen, Matti. 2016. *Ulkopoliitikkaa*. Helsinki. Nurmijärvi: Matti Vanhanen.
- Visuri, Pekka. 2006. *Suomi kylmässä sodassa*. Helsinki: Otava.
- Visuri, Pekka. 2015. *Paasikiven Suomi. Suurvaltojen puristuksessa 1944–1947*. Jyväskylä: Docendo.
- Visuri, Pekka ja Talvitie, Heikki. 2022. *Kylmän sodan päätös. Draamaa Helsingissä. Moskovassa ja Berliinissä*. Helsinki: Into.
- Väyrynen, Paavo. 1996. *Suomen puolueettomuus uudessa Euroopassa. Kansallinen doktriini ympäristön murroksessa*. Helsinki: Otava.
- Väyrynen, Paavo. 2014. *Suomen linja*. Helsinki: Paasilinna.

KIRJOITTAJATIEDOT

TUOMAS FORSBERG

Professori, johtaja

Helsingin yliopiston tutkijakollegium